

Suomen Maanopas,

ynnä

Johdatuksen kanssa

Yhteiseen Maatietoon,

Sunnuntai-Kouluin

tarpeeksi,

K. A. Fineliukselta.

Wasaassa, 1848.

Präntetty P. M. F. Lundbergin Kirjapainossa.

IMPRIMATUR:

G. Rein.

Suomen Maanopas.

Suomen Suuri-ruhtinonmaa, joka on pohjaisessa osassa Euroopaa ja kuuluu suuren Wenäjän Kejsarillisen vallan alle, on ympäröity Wenäjän maalta, Suomen ja Pohjan lahdelta, Ruotsin maalta (raja: Tornion ja Muonion-joet) ja Norjan eli Ruisan lapilta. Maan ala on noin 6844 nelikulma peninkuulmaa laimea ja enemmiten epätasainen, täynnä kuffuloita, metsiä ja järviä. Vuoristo: Norjan tunturiselkämästä, Kōlen nimeltä, erkanee wahwa vuorihaara, joka lähtee Lapinmaan poikki ensin itää, sitten etelää kohden, ja kutsutaan Lapin tunturiksi, waan Dulun lääniin päästyänsä saapi nimen, Maanselkä, ja juoksee läpi koko Suomenmaan. Tämä vuorihaara, joka enimmäin on harma-kiivistä kalliota, muraa, hietaa ja multaa, on alussa korkiampi, mutta matalenee jota etelämmäksi sitä enemmän ja muuttuu paikoin mataliksi kankaisiksi. Karjalan rajalla kääntyy Maanselkä länteen päin, erottaen Dulun läänin Kuopion läänistä. Wähän lännessä Hiidenwaaraa se jakauntuu kahteen pää-haaraan, joista itäinen juoksee Pohjais-Sawon läpi Karjalaan Höytiäisen ja Pyhäselän järvien välille ja katoaapi sitten Laatokan ja Onegan järvien välillä; waan läntinen kulkee

läntiseen ja länsi-etelään päin, erottaen Pohjanmaan Savosta, Hämeenmaasta ja Satakunnasta, ja loppuu mereen etelä-puolella Ristiinan kaupunkia. Tästä jälkimmeisestä erkanee useampia sivuhaaroja sekä pohjaiseen että etelään päin, niin että Eteläis-Suomenmaan sisus tulee nieläiseksi maaksi, jossa kuffuloita, järviä ja laaksoja tiheästi vaihtuu keskenänsä ja kussa ihanimmat paikka-kunnat tawataan.

Maanselkä ja sen haarat erottawat Suomenwedet 5 Wesikuntaan: 1) Lapin Wesikunta, jonka suurin järwi on Enari. Sen wedet wiepi Patsjoki Jäämereen. — 2) Pohjanmaan Wesikunta, jossa owat seuraawat joet ja järwet: Tornionjoki ja sen lisä-joki Muonio; Kemijoki, joka juoksee Kemijärwen läpi ja lisätään sangen suurilta Kittisen- ja Ounasjoilta; Simojoki; Jinsjoki; Oulunjoki, joka tulee Oulujärwestä; Siikajoki, Pyhäjoki, Kalajoki, Esinsjoki, joka tulee Lappajärwestä, Lappojoki ja monenhaarainen Kyrönjoki, joka laskeupi mereen pohjaispuolella Waasan kaupunkia. — 3) Satakunnan Wesikunta, jonka pääwesi, Pyhäjärwi, etelään päin Tampereen kaupunkia, saapi pohjaisesta Keurunselän ja Näsijärwen (28)*), idästä Längelmäweden (35), Roineen (33), Mallasweden (32) ja Wanajaweden (31). Nämät tällä tavoin yhtyneet wedet putoawat sitten Pyhäjärwestä Kuloweteen, joka, pohjaisesta jyrkän Kyrönkosken kautta Kyrönjärwen wesiltä lisätty, laskee wetensä Kokemäen (Kuumo) jokea myöten Pohjanlahteen.

*) Numerot osottawat Eklundin ja Heikelin kartoilla tällä tavoin merkityt wedet.

— 4) **Hämeenmaan Vesikunta**, jonka suurin järvi, **Päijäne** (18 peninkuulmaa pitkä, 2 ja liki 3 penink. lewiä), saapi pohjaisesta **Keiteleen** (2) ja **Konneneden** (3), idästä **Kyyweden** (43) ja **Puulaweden** (42), ja laskeupi **Rymijoen** kautta **Suomenlahteen**. Tämä joki tekee kaksi ihanaa putousta: **Anjalan** ja **Korkiakosten**. — 5) **Sawo: Karjalan Vesikunta**, jonka keskus on **Haukivesi** (18) pohjaiseen päin **Sawonlinnaa** (**Nyflott**). Tämä järvi saapi pohjaisesta **Kallaweden** (10), jonka rannalla on **Kuopion** kaupunki, ja itäpohjaisesta **Pielisjärwen**, **Höytiäisen**, **Pyhäselän** (13) ja **Oriveden** (14). Nämät vedet laskeuwat sitten **Pihlajaweteen**, joka yhdistyy 40 peninkuulmaa pitkään **Saimaan**, jonka vedet wiedään **Wuoksen** joelta **laatoikkamereen**. Tämä wirta tekee alkumatkallansa **Saimasta Imatran** mainion putouksen. — Pienempiä ranta-jokiloita löytyy kaikin paikoin; sellaiset owat **Lurajoki** **Satakunnassa** ja **Aurajoki**, jonka rannoille **Turku**, Suomen entinen pää-kaupunki, on rakettu. — Sen harjun keskellä, joka erottaa **Satakunnan** ja **Hämeenmaan** vesikunnat toisistansa, on **Wesijaon järwi**, joka on merkillinen sen wuoksi, että se yhtyy molempiin näihin vesikuntiin ja siis yhdistääki **Suomen-** ja **Pohjanlahdet**.

Koska joet ja järwet owat kaskia ja wuolleita täynnä, niin owat sisä-kauppakäynnin ja muun liikunnan maankuntain kesken kewentämiseksi monet tärkeät sulut eli tokeet ja kaimannot laitettut, niinkuin owat **Koivukosten** kaimanto ja **Ämmä sulku**, jotka yhdistawät **Nuasjärwen** **Dulujärwen** kanssa; **Konnuskosten** ja **Warkauksen** sulut, **Taipaleen** ja **Käyhkän** kaimannot, jotka yhdistawät **Kallawe-**

den ja Saiman, ja Saiman Kaiwanto, jota nykyään kaimetaan ja lähtee Saimasta itä-puolella Lappeenrantaa aina Wiipuriin asti.

Ilma on parhaasta päästä sangen terveellinen, maan laatu kaswawa ja hedelmällinen. Hedelmällisimmät kuitenkin owat Turun ja Porin lääni, eteläinen osa Pohjan- ja Hämeenmaata, sen jälkeen Uus'maa, Sawo ja Karjala. Pää-elatuskeinot owat: maanwiljelys, karjankaitseminen, metsästäminen ja kalastaminen. Wiljat: jywiä; lautoja, palkkeja, terwaa; woita, lihää, talia, nahkoja; lohia, silakkoita, ahwenta; marmorია, graniittia, lasia; wäähän rautaa. Wapriikit ja ruukit lisähwät vuosittain, kauppa on wahwa, laivanrakentaminen enäntymisessä. Suomalaiset owat roikkaita, suuttomattomia, uutteroita, toimellisia, rohkoita, waka-mielisiä, jotenkin jylhä-mielisiä ja itsepintaisia, mutta uskollisia ja rakastawaisia esiwaltaansa ja isäinsä-maata. Ne rakastawat laulua, runotaidetta ja soitantoa. Asukkain luku nousee nyt 1½ miljonaan henkeen. Hallitsewa uskonoppi on lutherukselta puhdistettu Ewankeliumillinen: ainoastaan Wenäläiset ja wähempi osa Suomalaisia tunnustawat greekalaista uskoa. Opetuksen tähden löytyy 1 Korkia Opisto, 5 lukistoa (Gymnasiumia), 12 Korkiampaa Alkeiskoulua, ja paitsi sitä Alhaisempia Alkeiskouluja jorkaisessa maan kaupungissa, ynnä muitaki kouluja ja opetuslaitoksia.

Suomi on wanhastaan jaettu 8 Maakuntaan, jotka owat Warsinais-Suomi, Ahwenanmaa, Uus'maa, Satakunta, Hämeenmaa, Sawo, Karjala ja Pohjanmaa ynnä Lapin maan kansa. Sisällisen hallituksen wooksi jaetaankin Suomi

8 Lääniin, nimittäin: Turun ja Porin Lääni ynnä Ahwenanmaan kanssa, Uus'maan, Hämeenlinnan, Mikkelin, Wiipurin, Kuopion, Waasan ja Oulun Lääni. Hengellisessä katsannossa on maa jaettu 2 Hiippakuntaan: Turun Arki-Pispan ja Porwon Pispan Hiippakunta, ja oikeuden voimassa pitämisen tähden kuuluu se kolmen Yli-oikeuden (Howiratin) alle, nimittäin: Turun, Waasan ja Wiipurin Yli-oikeus.

1. **Turun ja Porin Lääni** ynnä **Ahwenanmaan** kanssa, jossa on 277 tuhatta Asukasta. Tämä lääni sisällönsä pitää Wersinais-Suomen, suuremman osan Satakuntaa ja Ahwenanmaan. Näin kutsutaan suuri saaristo, jossa on yksi suurempi ja noin 80 vähempää asuttua saarta ja luotoa. Lääni kuuluu hedelmällisimpiin ja parhaasti viljeltyihin Suomen osihin. Tässä löytyy ufiampia werka-wapriikia, lasi-, kalkki- ja rautaruufia. **Kaupungit:**

Turku (Ruotsiksi: Åbo), Aurajoen partailla, S. *), Suomen entinen pää-kaupunki; Yli-oikeuden, Arki-Pispan, Lukiston ja Suomalaisen Maanviljelys-seuran istuin; käypi hyvin lawiata kauppa. Paitfi sitä tässä on laivan-tekopaitkoja, werka-, purjewaate-, tupakka- ja muita wapriikia. Rauha vuonna 1743. 15,500 Asuk. Niemellä Aurajoen suussa on Turun vanha linna, ennen maan päälinna. — Naantali (Nådendal), vanha, waan vähäinen merikaupunki, jolla on hywä hamina; paitfi sitä sukun kuteeltaan tuttu. 567 Asuk. — Uus'kaupunki (Ny stad), käypi melkiää kauppa puu-astioilla, willa- ja pellawastinkailta ja sukilla. 2,500. Rauha w. 1721. — **Kauma**, vanha merikaup., käypi samaa kauppa, kuin Uus'kaupunki; paitfi sitä pitfi nypälöitsemältänsä tuttu.

*) S. merkitsee Läänin Suvernödrin kaupungissa asuman.

tu. 2042. — Pori (Björneborg), Kokenäen joen varrella, Suomen vanhimpia kaupunkia, jossa on vahva merenkulku, kauppa, laivan rakentaminen ja pössi puriwaatetwariifi. 5,700. Sen haminan nimi on Käfsö. — Näsijärwen ja Pyhäjärwen välissä: Tampere, jossa on parerinteko, pummulin ja werkawariifi. 2,500. — Ahwenanmaalla: Skarpansi, jossa on warustetut kasarmin rakennus. — Saaret: Kemio, Korpo, Nawo, Kaksferta, Paras, Ryttö, Rimito, Taiwasfalo (Tösfala), Kumlinge ja Söglö.

2. **Uus'maan Lääni**, 156 tuh. Af. Sisälänsä pitää suuremman osan Uus'maata ja pienen osan Hämeenmaata. Maa on siliätä, hedelmällistä ja hywin wiljeltyä. Tässä löntyn 2 waski-hyntyä, usiampia rauta- ja kalkki-ruukia ja waijansi-wariifi.

Helsingfors (Helsingfors), meren lahden rannalla, Suomen pääkaupunki, Genral-Guvernöörin ja Keisarin. Senaatin istuin; G.; tässä on Suomen Korkea Opiisto, Tähtien ja Magneetin tutkimus-torni, 4 kirjapranttiä, 2 kiwi-painoa ja muita laitoksia. Paitti sitä Suomalaisen jalka- ja meri-sotawäkien elopaiikka. Kaunis ja hywin rakettu kaupunki, joka käypi wahvaa kaupraa ja jossa on hywä hamina, laiwantekopaiikkoja, tupakka-, huonekaluin-, peili-, waijansi- ja kaakeli-, saipua- ja fyntilä- ynnä muita wariifiä. 15 tuh. Af. paitti oppiwaiisia ja sotawäkiä. Eifi 5 Wenäjän wirstaa kaupungista on Wiaporin (Sweaborg) sotiwarustus, wahwimpia linnoja Euroopassa, rakettuna 7 saarella, joista erinomaisimmnat owat: Gustafswärddi, Wargö, Långörni, Iso Itä Swartö. Porwo (Borgå), wanha merikaupunki, Pisan ja Lufiston istuin; tässä on jonkunlainen kauppa ja muutamia wariifiä. 2,900. Herrainpäiwä w. 1809. — Lowiisa, merikaupunki, joka käypi melkäistä kaupraa; paikka on graniitistä rikäs. 2,600. Ulkopuolella kaupunkia meren saaresa on Swartholman sotiwarustus. — Tammissaari (Eknäs), wanha merikaup., joka käypi mel-

fiää kauppa. 1,330. Länsi-etelään päin Lammisaarta on Hankoniemi, Suomen eteläisin niemi, jossa on kaffi pienempää sotivarustusta.

3. **Hämeenlinnan Lääni**, 147 t. Tämän kuuluu länsi-eteläinen osa Hämeenmaata ja itäisin osa Satakuntaa. Eteläinen osa lääninä on paremmin viljelty kuin pohjainen ja itäinen, jotka ovat vuorisemmat, erinomattain Päijäneen ympärillä. Paitsi pellonviljelystä ja karjankaitsemista tässä enemmiten viljellään pellavia. Pohjais-luoteinen osa on ihanimpia ja kauneimpia paikkoja Suomessa. Tässä läänissä löytyy muutamia werka-waprii-kiä, kalkki-ruukia ja yksi lasi- ja paperinteko.

Hämeenlinna (Tavastehus), G., uudestaan somasti rakettu, palon jälkeen vuonna 1831. 3,120 Asuk. Kaupunkia lähellä on vanha Hämeenlinna, muinon Kronopori ja sitten Hämeenlinna nimeltä, Birgeri Saarilta rakettu.

4. **Mikkelin Lääni**, 140 t. Tämän läänin alle kuuluu keski-osa Sawoa ja itäinen osa Hämeenmaata. Se on järviä, lampia, kankaita ja mäkiä täynnä. Waikka maa on hywin louheinen, saadaan kuitenkin, kaskimisen kautta, jymviä tavallisesti tarpeen yli, niinkuin sängen paljonki tattarwehnoja Sawossa. Saimassa kalastetaan lohja ja muikkuja paitsi tavallisia kala-laija.

Sawonlinna (Ryslott), saarelle rakettu Haukiveden ja Pihlajaveden välissä, sotivarustuksen kanssa toisella saarella. Ennen se kutsuttiin Olausporiksi. 700. — Seinola, vähäinen kaupunki itä etelään päin Päijänettä kahden järven välissä. 800. — Mikkelin, G., uudesta rakettu kaupunki, Saiman lahden rannalla; tässä pidetään sängen suuret markkinat.

5. **Huurin Lääni** taikka Vanha Suomi, 264 t. Sisällänsä pitää eteläisen ja länsi-

eteläisen Karjalan, eteläisen Savon, ynnä pienemman osan Hämeen- ja Uus'maata. Pohjainen osa lääninä ja paikat etelään päin Saimaa ja itään päin Drivettä ovat epätasaisia taikka hedelmättömiä kankareita. Maanviljelys laimiinlyödään siitä syystä, että yhteinen kansa enemmän askaroitsee kuormain kuljettamisella. Venäjän maalle myydään lohia, marmoria, graniittia, lasia, joita vastaan sieltä tuotetaan jauhoja. Läänissä on usiampia wapriikia ja lasi ruukia.

Wiipuri, G., vanha kaupunki, hyvin varustettu, rakettu kahdelle saarelle Wiipurin lahdeksa. Tässä on 3 esikaupunkia, Ylioikeus, Lufisto, 4 kaunista kirkkoa, kiritushuonet miehille, saipua ja tupakkawapriikia. Se on läänin parhain kauppa-kaupunki ja pohjais Savon ja Karjalan lauta- ja lanckukauppa-paikka. 7,500. — Saminan kaupunki (Fredrikshamn), varustettu merikaupunki, ynnä 3 pienen esikaupunkin kanssa; Suomalaisen kadetti-koulun istuin; käypi kauppa metsän tuottamisella. 3,400. — Saiman eteläisellä rannalla: Lappeenranta (Billmansstrand), wiereksä olewan linnan kanssa. Tässä on kiritushuonet wainoille. 1,200. — Laatokan rannalla: Käksäsalmi, hyvin vanha kaupunki, jolla on pieni linna kahdella saarella Wuoksen wirraksä. 1,100. — Sortawala, Laatokan pohjaisrääksä, käypi Käksäsalmen kanssa wilkasta kauppa Pietarisssä; talwella tässä pidetään kuuluisat markkinat. 500. — Paitsi sitä on merkittäwä: Kuorsinsalmen sotivarustus saarella ulkopuolessa Kymijoen suuta. — Saaret: Koivusaari (Björkö) ja Suursaari (Hogland) Suomen lahdeksa, Walamo ja Konnewitsa Laatokaksä, joilla jälkimmäisillä kullakin on greekalainen luostari.

6. **Kuopion Lääni**, 181 t. Tämän alle kuuluu pohjais-puoli Sawoa ja Karjalaa ja itä-pohjaispuoli Hämeenmaata. Läänillä on monta wesi-nielua, hölmästä rikasta. Lautoja, hirsiä, sitä lähin

woita ja turkki-nahkoja, kaloja ja metsän tuottamia ovat erinomaisimmat kaupan kalut. Tattarvehnaa viljellään sargen paljon, niinkuin Wiipurinki läänissä, ja jotentkin tupakkaa.

Kuopio, läänin ainoa kaupunki ihanassa paikka-kunnassa Kallaveden rannalla; G., Lufisto; talwella tässä pidetään kuuluisat markkinat. 2,600.

7. Waasan Lääni, 236 t. Sisällänsä pitää eteläisen Pohjanmaan, itäpohjaisen Satakunnan ja pohjais-luoteisen Hämeenmaan. Itäinen osa lääninä on kuffuloita ja lampia täynnä, läntinen sitä wastoin, meren rantaa myöten, on tasaisista, hywää wiljelysmaata ja kasvaa jywiä muualleki wiedä. Waasan ruis on mainiota ja kylwöffi haettu. Läänissä on 2 lasi-, rauta- ja paperin-ruukia, werka- ja tupakka-wapriiä, ja ruuti-ruuki.

Waasa, G., Oloifeuden, Lufiston ja muiden opintalosten istuin; tässä on tuppakka- ja erikka-wapriiki ynnä laiwantekopaikka; käyri wahwaa kaupppaa, waikka satamaan on reninkuulma kaupungista. 3,270. **Joensuu** eli **Uus' Kaarleby**, Lappojoen suussa, merikaupunki, jolla on melkiä kaupppaa, hywä hamina, silakan saalis. 1,130. — **Pietarsaari** (Jacobstad), merikaupunki, jossa on sewelias hamina, wahwa kaupppaa ja laiwantekentäminen. 1,520 — **Koffola** eli **Wanha Kaarleby**, Suomen suurempia kaupppa kaupunkia, jolla on hywä hamina, sargen wilkas laiwantekentäminen ja tupakan tehruteko. 2,380. — **Ristiina**, merikaup., jossa on hywä hamina, wahwa kaupppaa, melkiä laiwantekentäminen, runsas silakan saalis ja siweden-wapriiki. 2,200 — **Kaskö**, meren saarella, jossa on mukama hamina, hywä silakan saalis; käyri wähäistä kaupppaa. 700. — **Jywäskylä**, Päijäneen pohjaiseen päähän uudesta perustettu kaupunki. **Saaret**: **Walgrundi**, **Kaipaluoto** (Replot), **Koivu-saari** (Björkö).

8. **Oulun ja Rajaenin Lääni** ynnä **Lapinmaan kanssa**, 146 t. Tämän alle kuuluu pohjainen Pohjanmaa ja Suomen Lappi. Pohjanmaa on alhaista, soita ja kankaita täynnä ja monilta joilta läpitse leikattu, jotka, samoin kuin Lapin joetkin ovat lohista ja taimenista rikkaat. Muutamissa wesi-nieluissa kalastetaan helmiäki. Pää-elatuskeinot ovat kalastaminen, termapoltto ja metsästäminen. Eteläisessä osassa lääninä wiljellään rukiita, myöskin wähän wehnaa, pohjaisessa taasen enemmän ohria siitä syystä, että ruis hallalta usein raiskataan. Lapissa, joka on täynnä harjuja ja wuoria, saatetaan hywin wähän ruista wiljellä, lyhyen kesän wuoksi. Lappalaiset, jotka ovat pieniä wartaloltaan, hywän tahtoisia, waan taikauksiin paljon taipuneita ja pelkääviä, asuwat enemmiten muuttomajoissa ja eläwät kaloilla ja peuran lihalla. Tässä läänissä on yksi lasi-ruuki, usiampia saha-myssyjä ja rauta-ruukia.

Oulu, Oulunjoen suussa, G., Suomen suurimpia kauppa-kaupunkia, jossa on Maanwiljelys-seura, laiwante-kopaiikkoja, hywä lohien saalis ja tupakka-wapriiki. 5,400. — **Braabe**, merikaupunki, joka käypi sangen wahwaa kauppaa ja jossa onkin wahwa merenkulku ja laiwanrakentaminen. Köyhämmät asujat eläwät enimmittäin kalastamisella. 2,140. — **Tornio**, saarella Tornion joen suussa, Suomen Pohjaisin kaupunki ja rajakaupunki; käypi wähäistä kauppaa. 560. — **Rajaani**, Dulujärwen wierellä, pieni kaupunki, waan jossa pidetään sangen suuret markkinat. 480. — **Saari: Sailuoto** (Karls).

Lapissa, joka sisällänsä pitää Tornion ja Remin Lapin, ei ole yhtäkään kaupunkia, waan ainoastaan muutamia kauppapaikkoja. Se on jaettu kahteen lawiaan pitäjään, **Utsjokeen** ja **Sodankylään**,

ynnä allakuulumain kappalien kanssa, joissa asus-
kelewat ympäri kulkewaiset Lappalaiset. Moneen
paikkaan on kuitenkin Suomalaisia siirtolaisia ma-
jailleet ja alkaneet maata wiljellä, niin paljo kuin
maanlaatu on sallinut.

Johdatus yhteiseen Maa-tietoon.

Maamme, joka on niitä taimaankappaleita eli tähtiä, jotka liikkuvat Auringon ympäri ja sen tähden kutsutaan **Planeetoiksi** eli liikkuvaisiksi tähdiksi, kumailaan maankartassa kahteen puoliskoon: **Itäiseen ja Läntiseen Maanpuoliskoon**. Kummassakin niistä nähdään maata ja wettä waihettelewan keskenänsä niin muodoin, että wesi maan piirittää. Suurempi maanjaakso kutsutaan **Mantereeksi**, pienempi **Saareksi**. Kaikkia maita jaetaan wiiteen, niin kutsuttuun **Maa-osaan**, nimittäin: **Euroopa, Asia, Afrika, Amerika ja Austraali** eli **Uus' Hollandi**. Niistä ovat ne 3 ensimmäistä **Itäisellä Maanpuoliskolla** ja kutsutaan myös **Wanhaksi Maailmaksi**, **Amerika** taasen löytyy **läntisellä Maanpuoliskolla** ja kutsutaan **Uudeksi Maailmaksi** sen tähden, että tämä **Maa-osa** wasta vuonna 1492 löydettiin **Kolumbukselta**. **Austraali**, joka luetaan wiidenneksi **Maa-osaksi**, on suuri saari, **Uusi Hollandi**, ynnä suuren joukon kanssa isompia ja pienempiä saaria ja luotomaita, joita kyllä löytyy osittain **Itäisellä**, osittain **läntisellä Maanpuoliskolla**.

Wedet, jotka maan saartawat, kutsutaan **Waltameriksi** ja jaetaan wiiteen osaan:

1. **Pohjainen Jää-meri** on pohjais-puolella Euroopaa, Asiaa ja Amerikaa. Siinä on seuraawat lahdet: Euroopassa **Waltia-** eli **Rutjan-meri**

ja Aasiassa Obi-lahti. Tästä löytyy Nowaja Semblian saari.

2. **Atlantin Meri** on Euroopan, Afrikan ja Amerikan välissä. Sen lahtia on Wanhan Maailman rannoilla: a) Pohjan eli Saksan Meri, Britannian, Saksanmaan, Juutinmaan ja Norjanmaan välissä. Tämä meri jatketaan Skaggerakin ja Kattegatin lahtien, Öresundin, Ison ja Pienin Beltin salmien kautta Itä-mereen, joka on Ruotsin-, Saksan- ja Wenäjän-maiden välissä. Itä-meren lahtia taasen Pohjan, Suomen ja Riigan Lahdet ovat. — Pohjan meri yhtyykin Atlantin mereen Kanawan eli Englandin salmen kautta. — b) Biskayan Lahti Spanian ja Franskan maan välillä. — c) Väli-meri, iso sisämeri, jonka suu kutsutaan Gibraltarin salmeksi, Euroopan ja Afrikan välissä. Sen lahtia ovat Adriatin Meri ja Arkipelagia ynnä suuri sisämeri Musta Meri, johon päästään Dardanelli-salmen, Marmori-meren ja Konstantinoopelin salmen kautta. Musta-merestä taasen on Asfowin Meri lahti. — d) Guinean lahti Afrikan läntisen rannan keskellä. — Uuden Maailman rannoilla on Atlantin Meren lahtia: Baffinin, Hudsonnin ja Meksikon lahdet ynnä Antilli-meri. — Saaret Atlantin meressä: Islandi, Britannia, Irlandi, Kanaria-liudot (Madeira), Länsi-India (Kuba, Jamaika, Haiti, Portoriko). — Itä-meressä: Seelandi, Syeni, Bornholmi, Gottlandi, Ölandi, Ahwenanmaa. — Väli-meressä: Sardinia, Korsika, Sisilia, Kandia.

3. **Tynni-meri** Aasian, Uus' Hollandin ja Amerikan välissä, tekee Aasian rannalla Otoksan

Meren, Hoangho: eli Kellaisen Meren ja Kiinan Meren, ja Amerikan ranalla Kalifornin ja Panaman lahdet. Eteläinen osa tätä merta eteläpuolella Päivän tasaajata kutsutaan Eteläis=mereksi. Saaret: Jaapanin luodot (Niponi, Jesso), Sunda luodot (Sumatra, Jaawa, Borneo, Selesbes), Uus' Hollandi, Uus' Guinea, Uus' Seelandi, Sandwiikin saaret.

4. **Indian Meri** Afrikan, Asian ja Uus' Hollandin välissä, tekee kaksi suurta lahta, nimittäin: Bengalin lahti ja Arabian meri. Tästä jälkimmäisestä on Persian lahti ja Arabian lahti eli Puna Meri lahtia. Saaret: Madagaskari, Seiloni.

5. **Eteläis=Jäämeri** on eteläis=navan ympärillä ja jäätä täynnä.

Maa=osat.

1. **Euroopa** piiritetään kolmella puolen meriltä, vaan neljännellä se yhdistyy Asian kanssa (raja: Uraalin vuoret ja Uraalin joki). Tässä Maa=osassa ovat seuraavat valtakunnat merkittävät:

Venäjän Valtafunta, jonka Pääkaupunki on Pietari; se entinen on Moskua.

Suomen Suuri=ruhtinanmaa, joka kuuluu Venäjän Keisarin alle: Pääkaup. Helsinki.

Ruotsin ja **Norjan** Valtafunnat, jotka hallitaan yhteiseltä kuninkaalta. Pääkaup. Ruot=

sissa on Tukholmi ja Norjan maassa Kristiania.

Danskan eli Juntin Waltakunta, Pääkaup. Kiöbenhavni.

Britannian Waltakunta, johon kuuluu Eng-landi, Skotlandi ja Irlandi, jotka hallitaan yhteiseltä kuninkaalta. Pääkaupunkit: Londoni, Edinburgi ja Dubliini.

Portugaali, Pääkaup.: Lisaboni.

Espania, Pääkaup.: Maadridi.

Frankriiki, Pääkaup.: Pariisi.

Belgia, Pääkaup.: Bryseli.

Hollandi, Pääkaup.: Haagi.

Saksanmaa, jossa löytyy monta waltakuntaa, niinkuin: Preussian Waltakunta, Pääk.: Berliini; Saksin Waltakunta, Pääk.: Dresdeni; Baierin Waltakunta, Pääk.: Mynkheni; Wyrtembergin Waltakunta, Pääk.: Stuttgardi; Österriikin Waltakunta, Pääk.: Wieni; Böhmin Waltakunta, Pääk.: Praagi, joka on Österriikin Keisarin wallan alla.

Waršinaiis-Preussia, joka kuuluu Preussian Kuninkaan alle, Pääk.: Königsbergi.

Ungarin Waltakunta, joka kuuluu Österriikin alle, Pääk.: Pesti.

Sweitsin Waltayhteys, johon kuuluu use-immat yhdistetyt, niin kutsutut Kantomit, jois-

sa merkittään kaupungit Beerni, Tšyyrikhi, Geneve, Baaseli.

Italia, jossa on useampia valtakuntia niinkuin: **Sardinia**, Pääk.: Turiini; **Lombardia**, Pääk.: Mailandi; **Toskana**, Pääk.: Florentsi; **Kirkko-Waltakunta**, joka on Paaville kuuluva, Pääk.: Roomi; **Neaapeli**, Pääk.: Neaapeli.

Greekau Maa, Pääk.: Atheeni.

Turkin Maa, Pääk.: Konstantinoopeli.

2. **Aasia**, suurin Maa-osista, on yhdistetty Euroopan ja Afrikan kanssa. Tässä merkittään **Siberia**, koko pohjainen osa, joka kuuluu armollisen Reisarimme alle; Pääk.: Tobolsti; **Kiina**, Wenäjän Waltakuntaa lähin, suurin Waltakunta maan päällä, Pääk.: Peekingi; **India**, josta suuri osa kuuluu Englannin alle, Pääk.: Kalkutta; **Persia**, Pääk.: Teherani; **Arabia**, Pääk.: Mekka; **Wähä Aasia** eli **Anadoli**, jossa on Smyrnan merikaupunki. — Päitsi sitä merkittään tässä Maa-osassa **Palestina** eli **Luwattu Maa**, jossa Israelin lapset asuiwat, Pääk.: Jerusalemi; kuuluu nyt Turkinmaan alle.

3. **Afrika** on suuri niemimaa, joka Suetfin taipaleen kautta yhdistetään Aasian kanssa. Tässä merkittään pohjaisessa osassa **Egyptin maa**, Pääk.: Kairo; **Tripoli**, **Tuunisi**, **Algieri** ja **Marokko**, joiden ranta-asujamet owat merikaapareita; ja eteläisessä osassa **Kaapmaa**, joka kuuluu Englannin alle, Pääk.: Kaapi, lepopaikka niille, jotka purjehtiwat Indiaan.

4. **Amerika** jaetaan Panaman taipaleen kautta Pohjais- ja Eteläis Amerikkaan. Edellisessä merkitään **Yhdistyneet Wapawaltakunnat**, kaupungit: Washingtoni, Bostoni, New-Yorki; **Kanada**, joka kuuluu Englannin alle, Pääk.: Kwebekki; **Meksiko**, wapawaltakunta, Pääk.: Meksiko. Eteläisessä Amerikassa merkitään **Bra-
silia**, Pääk.: Rio Janeiro; **Kolumbian** Wapawaltakunta, Pääk.: Bogota; **La Platan** Wapawaltakunnat, Pääk.: Buenos Ayresi; **Peru**, kullasta ja hopeasta rikas, Pääk.: Liima; **Chili**, pottujen kotomaa, Pääk.: San Jaago.

5. **Austraalia** sisältänsä pitää Uus' Hollannin, joka luetaan mantereeksi, Uus' Guinean, Uus' Seelannin, Van Diemen maan, Seuruuden luodot, Kippari- ja Sandwiikin-saaret ynnä ystiampain saarten ja luotomaiden kanssa, jotka kaikki ovat Asian ja Amerikan välissä.

~~318. III. 4.~~

Maam Tiedel.

